

تحلیل تجارب معلمان در اجرای برنامه درسی هنر در بستر آموزش مجازی دوره

اول ابتدایی^۱

Designing and Validating the Problem-Oriented Curriculum Model in the Elementary School Mathematics Course

S. Dadashi, B. Sabze, T. Bazgir

Abstract: The aim of this study was to analyze the experiences of teachers in the implementation of art curriculum in the context of virtual education in the first elementary school. For this purpose, qualitative research method with phenomenological approach was used. Participants in the study included first grade elementary school teachers in the academic year 1399-1400 which reached a theoretical saturation by purposive sampling with 11 people. The research tool was a semi-structured interview. The data obtained from the interview were extracted by inductive content analysis method and using open coding technique in concept sections, subcategories and main categories. The most important categories extracted included new goals, creative assignments, new teaching methods, use of various games, art education websites, audio file (storytelling). Also, the most important benefits extracted included the use of various resources and materials in education, appropriate and optimal use of teaching time, more teacher communication with individual students.

Keywords: Art Curriculum, lived experience, art teachers, virtual education

سهیلا داداشی^۲، بتول سبزه^۳، تهمنینه بازگیر^۴

چکیده: شیوع بیماری کرونا و مجازی شدن فعالیت‌های آموزشی موجب کسب تجارب مختلفی در امر تدریس از سوی معلمان گردید که آشنایی با این تجارب و به اشتراک‌گذاری آن با سایر معلمان می‌تواند تاثیر مثبتی بر آموزش مجازی داشته باشد. از این رو پژوهش حاضر با هدف تحلیل تجارب معلمان در اجرای برنامه درسی هنر در بستر آموزش مجازی دوره اول ابتدایی انجام شد. به منظور بررسی تجربه زیسته معلمان درس هنر در فضای آموزش مجازی از روش پژوهش کیفی با رویکرد پدیدارشناسی استفاده گردید. مشارکت‌کنندگان در پژوهش شامل معلمان دوره اول ابتدایی در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ شهر پرند واقع در استان تهران بودند که به روش نمونه‌گیری هدفمند با تعداد ۱۱ نفر به اشباع نظری رسید. ابزار پژوهش مصاحبه نیمه‌ساختارمند بود. داده‌های حاصل از مصاحبه به روش تحلیل محتوای استقرایی و با استفاده از تکنیک کدگذاری باز در بخش‌های مفهوم، زیر مقولات و مقولات اصلی استخراج گردید. در مجموع تعداد ۵۲ کد استخراج گردید. مهم‌ترین مقولات استخراج شده شامل اهداف نوین، تکالیف خلاقانه، روش تدریس نوین، استفاده از انواع بازی، سایت‌های اینترنتی آموزش هنر، فایل صوتی (قصه‌گویی) بود. همچنین مهم‌ترین مزیت‌های استخراج شده شامل استفاده از منابع و مواد متنوع در آموزش، بهره‌گیری مناسب و بهینه از زمان آموزش، ارتباط بیشتر معلم با فرد فرد دانش آموزان، غنی تر شدن تجارب یادگیری بود. نتایج یافته‌های این پژوهش بر توسعه زیر ساخت‌های آموزش مجازی اعم از طراحی نرم افزارها و اپلیکیشن‌های متنوع و جذاب و کاربردی متناسب با هر درس به ویژه درس هنر در دوره اول ابتدایی تأکید دارد.

واژگان کلیدی: برنامه درسی هنر، تجربه زیسته، معلمان هنر، آموزش مجازی

- این مقاله مستخرج از پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه فرهنگیان انجام شده است. تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۱۱/۱۲، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۲۱
- دانشجوی کارشناسی ارشد گروه آموزش علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران، رایانامه: ds_shaina19@yahoo.com
- استادیار گروه آموزش علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران، رایانامه: b.sabzeh@cfu.ac.ir
- استادیار گروه آموزش علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران، رایانامه: t.bazgir@yahoo.com

مقدمه

آموزش، یادگیری و به کارگیری اهداف مشخص جهت بهبود شاخص‌های مربوط در فراگیران از مهم‌ترین هدف و اصلی‌ترین محور نظام آموزشی و سیستم‌های مرتبط با آن می‌باشد (بالارد و همکاران^۱، ۲۰۱۷، ژائو و براون^۲، ۲۰۱۵). تمامی تغییرات و دستور العمل‌های آموزشی و شکل‌دهی رویکردهای مختلف در نظام آموزشی با هدف تقویت الگوی یادگیری و بهبود و رشد آن در بخش‌های مختلف در فراگیران می‌باشد (ایلریس^۳، ۲۰۱۸). به همین دلیل مفهوم یادگیری مقوله‌ای مهم در آموزش و مبنای مهم در سیستم کلان تعلیم و تربیت است (هارسبرگ و همکاران^۴، ۲۰۱۸).

هنر یکی از مواد درسی دوره ابتدایی است که در جدول درسی پایه‌های اول و دوم ابتدایی هفته‌ای دو ساعت و در پایه‌های سوم، چهارم و پنجم، یک هفته یک ساعت و در هفته بعدی دو ساعت به آن اختصاص داده شده است (عالیان و همکاران، ۱۳۹۹). رویکرد برنامه‌درسی هنر در دوره ابتدایی، تربیت هنری است. (برنامه درسی ملی، ۱۳۹۸). انجام دادن فعالیت‌های هنری در فضایی که کودکان آزادانه تخیل و اندیشه کنند، حواسشان تقویت شود، ظرفیت‌های نهفته هوش و تفکرشان پرورش یابد، عواطف و احساساتشان توسعه یابد و استعداد و خلاقیت‌هایشان شکوفا شود به تربیت هنری منجر می‌شود (نواب صفوی و همکاران، ۱۳۹۶).

تربیت هنری در ایجاد و بارورسازی زمینه‌های سازنده نظیر خلاقیت، رشد مهارت‌های شناختی، پرورش و تعدیل عواطف و احساسات، تحول سلوک فردی، رشد اخلاقی، افزایش اعتمادبه‌نفس، رشد مهارت‌های فیزیکی تاثیر شگرفت دارد (میزابییگی، ۱۳۹۰). هنر به دانش‌آموزان می‌آموزد که مسائل می‌توانند بیش از یک راه‌حل داشته باشند و پرسش‌ها نیز می‌توانند بیش از یک پاسخ را به همراه داشته باشند. از طریق آموزش هنر،

¹ Ballard

² Zhou and Brown

³ Illeris

⁴ Horsburgh

این مفهوم دریافت می‌شود که کارهای خوب با شیوه‌هایی مختلف انجام پذیرند (آیزنر^۱، ۲۰۰۲، به نقل از مهرمحمدی و کیان، ۱۳۹۹).

با توجه به اینکه هنر در برنامه درسی مدرسه از معدود عرصه‌هایی است که بر اهمیت دیدگاه فردی تاکید دارد بنابراین فراهم کردن فضایی که این شرایط را برای ارائه برنامه درسی هنر فراهم می‌کند آموزش مجازی است، لذا تدوین برنامه درسی متناسب با فضای مجازی یکی از تأکیدات مهم در این عرصه است (دالوندی، ۱۳۹۹).

امروزه فناوری اطلاعات و ارتباطات، الگوی فکری آموزش را دگرگون و مدل‌های موجود آموزشی را غنی‌تر کرده و شیوه‌های جدیدی نیز ایجاد می‌کند. این مدل‌ها ویژگی‌های آموزش مبتنی بر فناوری را به اشتراک می‌گذارند و شیوه‌های جدید آموزش و یادگیری را پیشنهاد می‌کنند که در آن یادگیرنده نقش فعالی داشته و بر یادگیری خودراهبر، مستقل، انعطاف پذیر و تعامل‌کننده تاکید دارد (فلاح‌زاده، ۱۳۹۹). استفاده از فناوری اطلاعات در آموزش باعث توسعه فناوری‌های نوین آموزشی شده است، در واقع آموزش مجازی وجه اشتراک فناوری اطلاعات و ارتباطات و آموزش است (رجبیان و صادق‌زاده، ۱۳۹۵). استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در آموزش به شکل‌های مختلف، نوآوری در آموزش را افزایش می‌دهد. همچنین برای تغییر فرایندهای شناختی و الگوهای یادگیری متناسب با عصر دیجیتال مناسب است. از ویژگی‌های اصلی استفاده از شبکه‌های اجتماعی در آموزش و یادگیری، پرننگ بودن یادگیری مشارکتی و تعاملی، ارتباط فردی و تعامل کلاسی است و به راحتی امکان مباحثه با تمام هم‌کلاسی‌ها، امکان درک و پذیرش نظر سایرین و شکل‌گیری دانش بر اساس توافقات اجتماعی را فراهم می‌کند (خاطری و همکاران، ۱۳۹۹).

اگر تا دیروز آموزش تنها از معلمان و مربیان سود می‌برد و کتاب به عنوان اصلی‌ترین منبع اطلاعاتی در امر آموزش محسوب می‌شد، امروزه آموزش با ابزارها و محیط‌های جدید ارتباطی روبرو شده است. پیشرفت‌های اخیر در صنعت رایانه و اطلاع‌رسانی،

¹ Eisner

ورود و ظهور شبکه‌های اطلاع‌رسانی ملی، بین‌المللی و به ویژه اینترنت، چندرسانه‌ها، فناوری‌های ارتباطی، ابزارها و روش‌های جدید را پیش روی طراحان، برنامه‌ریزان، مدیران و مجریان برنامه‌های آموزشی قرار داده است (کیا، ۱۳۸۸). از آنجا که برنامه‌درسی به عنوان محور فعالیت‌های آموزشی و یکی از مهم‌ترین عوامل در تحقق اهداف یاددهی یادگیری جایگاه بسیار مهمی دارد لذا باید با توجه به تغییر و تحولات فناورانه بتواند پاسخگوی نیازهای جامعه مورد نظر باشد (کوستا، ۲۰۱۰).

یکی از رویکردهای نوین آموزشی در سال‌های اخیر، به‌کارگیری آموزش مجازی بدون نیاز به حضور مستقیم فراگیر و آموزش دهنده در محیط آموزشی است که در چند ماه اخیر به سبب شیوع ویروس کرونا و فراگیری بسیار بالای آن و تعطیلی مراکز آموزش حضوری از اهمیتی چند برابر برخوردار شده است (وینر^۲، ۲۰۲۰). در ذکر اهمیت این مساله فقط در کشور چین کمتر از سه ماه ۲۵۰۰۰ آموزش آنلاین جدید بکار گرفته شده است (سان^۳ و همکاران، ۲۰۲۰). آموزش مجازی علی‌رغم اثرات مثبتی که دارد دارای محدودیت‌های بسیاری نیز هست و از جمله خلا یک ارتباط مستقیم و حضوری و دریافت بازخوردهای کلاس در چارچوب آن می‌باشد که هماهنگی و گاهاً اثر بخشی آموزش در این زمینه را با مشکل و عوامل منفی در این زمینه رو به رو می‌کند در زمینه اثر بخشی این دوره و هر دوره آموزشی معلمان، ساختار و عوامل پیرامونی بسیاری درگیر می‌باشند (اولوسلو^۴ و همکاران، ۲۰۱۶). در یک سال اخیر همه‌گیری کرونا، مشکلات زیادی بر تمام شاخص‌های جامعه از جمله سلامت مردم تحمیل کرد، اما منجر به شکوفایی برخی قابلیت‌ها در کشور شده که از جمله آن می‌توان به فراگیر شدن و رونق یافتن آموزش مجازی در سراسر کشور اشاره کرد. به نظر می‌رسد که آموزش

¹ Cuesta

² Viner

³ Sun

⁴ Olowoselu

مجازی در کشور ما وارد فاز جدیدی شده و توجه بیش‌تری به آموزش‌های مجازی معطوف شده است (غفوری‌فرد، ۱۳۹۹).

آنچنان که اشاره شد ساختار روز آموزش به سوی آموزش مجازی و فناوریانه معطوف است و شیوع و گسترده‌گی بیماری کرونا در عصر عناصر اخیر، به ضرورت توسعه و بکارگیری این روش سرعتی دو چندان را وارد کرده است. باید دید در این شرایط چه تغییراتی در ارائه برنامه درسی هنر و پرداختن به این برنامه صورت گرفته است. بی تردید در این زمینه نگرش معلم و الگوی آموزشی او مهم‌ترین نقش را دارد و در همین راستا این پژوهش بررسی پیرامون این مساله را مورد هدف قرار داده است و سوال اصلی خویش را چنین مطرح می‌کند که معلمان دوره ابتدایی چه تجاربی در ارائه برنامه‌درسی هنر دوره ابتدایی در بستر آموزش مجازی دارند؟ با توجه به موضوع پژوهش، مروری بر تحقیقات انجام شده در این حوزه، در داخل و خارج از کشور انجام شد که به شرح زیر است:

امیری و موسوی (۱۴۰۱)، در پژوهشی با عنوان "تبیین و بررسی نشانگرهای نوآوری محتوای برنامه‌های درسی هنر مدارس" دریافتند مهم‌ترین نشانگرها عبارت است از استقرار سامانه به‌روزکردن سرفصل‌های موجود، توجه به درس‌ها و موضوع‌های تلفیقی و همگرا، کاربست رویکرد دانش محوری بر پایه خلاقیت و با تأکید بر تقویت همزمان توانمندی‌های علمی و هنری در تدوین محتوا، توجه به تفاوت‌های فردی در حین فرایند تدوین محتوای برنامه‌درسی هنری، حاکم‌کردن قابلیت‌های هنری و زیباشناختی بر محتوای برنامه‌های درسی، توجه به آموزه‌های هنر اسلامی در راستای تدوین محتوا. یافته‌های پژوهش در بخش کمی نیز نشان داد میزان کاربست نشانگرهای نوآوری در محتوای برنامه‌های درسی هنری بیشتر از سطح متوسط است.

فلاح، هرنندی و طباطبایی (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان "تحلیل تطبیقی روش‌های تدریس و ارزشیابی در برنامه درسی هنر دوره ابتدایی ایران و کشورهای منتخب". این نتایج را به دست آوردند: به طور مشترک هر چهار کشور بر استفاده از روش قصه‌گویی، بحث و گفتگو، موسیقی و سرودها، اجرای نمایش، بازدید از گالری‌های هنری و

موزه‌ها و بهره‌گیری از سایت‌های اینترنتی تأکید دارند، حال آن‌که ارائه مدل برای نقاشی، سرمشق دادن برای خوشنویسی و تعریف پروژه فردی و گروهی مختص به ایران، بازی با خاک رس و توده‌های کاغذ، ساختن اشیا با چوب، ساختن عروسک‌های بومی و گردش در طبیعت مختص به برزیل، بازی‌های آموزشی مختص به یونان، روایت‌گری، برگزاری نمایشگاه از فعالیت‌های هنری دانش‌آموزان و استفاده از رسانه‌های اینترنتی مختص به کره جنوبی می‌باشد. نتایج مربوط به روش‌های ارزشیابی نیز مشخص کرد که ترجیح رویکرد کیفی، استفاده از پوشه کار، ثبت گزارش و مشاهده و قضاوت معلم از جمله اشتراکات است، در حالی که از نمایشگاه کاردستی، مباحثه با دانش‌آموزان درباره کیفیت آثار هنری و سنجش نگرش‌های هنری دانش‌آموزان در ایران، از پرسشنامه‌های انشایی و نظرخواهی از والدین در برزیل، از ارزشیابی اقدامات درون کلاسی و ارزشیابی فعالیت‌های خارج از کلاس در یونان و از فرایندمحوری و استفاده از چک لیست‌های مصوب در کره جنوبی استفاده می‌شود.

اسود و اسلامی (۱۴۰۰)، پژوهشی با عنوان "برنامه درسی آموزش هنر در دوره ابتدایی از دیدگاه معلمان شهرستان مهاباد" انجام دادند که یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که کدهای انتخابی مربوط به اهداف برنامه درسی آموزش هنر با عنوان های ۱ - توجه به حوزه شناختی اهداف آموزش هنر ۲ - توجه به حوزه عاطفی اهداف آموزش هنر ۳ - توجه به حوزه مهارتی اهداف آموزش هنر، در مورد محتوای برنامه درسی آموزش هنر کد های انتخابی ۱ - استفاده از جلوه‌های طبیعی محیط دانش‌آموز در تولید محتوای تربیت هنری ۲ - رعایت اصول حاکم بر انتخاب و سازماندهی محتوا در تولید محتوای نقاشی ۳ - رعایت اصول حاکم بر انتخاب و سازماندهی محتوا در تولید کاردستی ۴ - استفاده از محتوای موسیقی برای آموزش هنر ۵ - استفاده از داستان در تولید محتوای آموزش هنر و رعایت اصول حاکم بر انتخاب و سازماندهی محتوا، در باب روش‌های یاددهی-یادگیری برنامه درسی هنر در دوره ابتدایی سه کد انتخابی باعنوان های ۱ - روش فعال آموزش مهارت‌های هنری ۲ - روش فعال و غیر مستقیم

آموزش مهارت‌های هنری ۳- روش تعاملی و فعال آموزش مهارت‌های هنری، در خصوص دیدگاه معلمان در باب شیوه‌های ارزشیابی برنامه درسی هنر در دوره ابتدایی سه کد انتخابی باعنوان های ۱- ارزشیابی توصیفی ۲- آزمونهای عملکردی ۳- سنجش مشاهده ای

شرفی‌نیا، عمادی و جنتیان (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان "بررسی تأثیرآموزش الکترونیکی بر ایجاد انگیزه دانش‌آموزان ابتدایی" دریافتند که آموزش الکترونیکی به عنوان یک شیوه آموزشی یادگیرنده محور، باعث ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان ابتدایی شده است. همچنین یافته‌ها حاکی از آن بود آموزش الکترونیکی دربرگیرنده اصول یادگیری و فعالیتهای شناختی از جمله یادگیری مشارکتی، داربست یادگیری، حل مسئله، یادگیری و تفکر شکل دهنده، ارزیابی واقعی و عینی، یادگیری اجتماعی و شناختی، یادگیری فعال و افزایش انگیزه است که از این طریق مهارت‌های تفکر در سطوح بالا که شامل تفکر محتوایی، تفکر انتقادی و تفکر خلاق است، ارتقاء می‌دهد.

مصیبی و بهجتی اردکانی (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان "مشکلات و چالش‌های آموزش مجازی در دوران شیوع ویروس کرونا در مقطع ابتدایی" مشکلات آموزش مجازی در حوزه‌های «آموزش»، «معلم و مدرسه»، «والدین»، «دانش‌آموزان» و «زیرساخت‌های آموزش مجازی» را شناسایی کردند. نتایج نشان داد که مشکلات آموزش مجازی در دوران شیوع ویروس کرونا، نه تنها متفاوت از مشکلات آموزش حضوری است؛ بلکه، به دلیل عدم آمادگی خانواده‌ها برای مواجهه با این مشکلات، گستردگی بیشتری نیز نسبت به آموزش‌های مجازی پیش از این دارند. با در نظر گرفتن این مشکلات، می‌توان جهت فراهم کردن زیرساخت‌های آموزش مجازی و پایه‌ریزی بستر فرهنگی برای پذیرش آن اقدام کرد به طوری که در آموزش‌های مجازی بعد از دوران پاندمی نیز مفید واقع شود.

ستاری و خادمی (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان "ارزیابی و اولویت‌بندی انواع تعامل و مشارکت در محیط یادگیری الکترونیکی با استفاده از تکنیک تحلیل سلسله مراتبی" سهم متغیرهای تعامل معلم - دانش‌آموز در فضای مجازی را ۳۲ درصد، دانش‌آموز

– محتوا ۲۳ درصد و معلم – محتوا با ۱۶ درصد تخمین زدند که به ترتیب بالاترین ضریب تأثیر را در سطح یادگیری و رضایت دانش‌آموزان از تعامل و مشارکت در فرآیند یادگیری داشت. همچنین معیارهای تعامل در فضای مجازی را در ۶ گروه شامل ویژگی‌های فراگیران، ویژگی‌های معلمان، کیفیت مؤسسه و خدمات، کیفیت زیرساخت و سیستم، کیفیت دوره و اطلاعات، انگیزش بیرونی در مشارکت و تعامل قرار دادند.

ثری^۱ (۲۰۲۱)، در پژوهشی با عنوان "تأثیر بیماری کووید ۱۹ بر تجارب یادگیری دانش‌آموزان در دوره ابتدایی" دریافت برنامه درسی برای دوره ابتدایی با توجه به ملاحظات آموزش مجازی می‌بایست مورد بازنگری قرار گیرد. نتایج این پژوهش حاکی از آن بود که به ترتیب اهمیت، آموزش مهارت‌های تدریس برای معلمان، تقویت برنامه‌های آموزش آنلاین و توسعه فضای آموزش مجازی، ابتکار در شیوه‌های تدریس و ارزشیابی، از مهمترین این اقدامات و ملاحظات می‌باشد. همچنین یافته‌ها حاکی از آن بود که برآیند آموزش مجازی در دوره کرونا نسبت به آموزش حضوری از موفقیت کمتری برخوردار بوده است.

پوترا^۲ و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان "دیدگاه‌های معلمان ابتدایی آینده در مورد یادگیری آنلاین ریاضیات در طول شیوع ویروس کرونا" دریافتند که دوره آنلاین به دلیل اتصال ضعیف به اینترنت و محدود بودن سهمیه اینترنت کارایی کمتری نسبت به آموزش حضوری داشته است. این مشکلات بر عملکرد آنها ددرک مطالب ریاضی، تعامل با معلم و سایر دانش‌آموزان و انجام تکالیف تأثیر گذاشته است. با این حال، تعداد کمی از معلمان آینده نگر نگرش مثبتی نسبت به یادگیری آنلاین ریاضیات ارائه کردند. همچنین یافته‌های این پژوهش نشان داد که دولت باید مداخله کرده و برای موفقیت یادگیری آنلاین حمایت و پشتیبانی‌های لازم را به عمل آورد.

¹ Thiry

² Putra

وجیبا^۱ و همکاران (۲۰۲۰)، در مطالعه‌ای "نگرش یادگیری دانش آموزان اندونزیایی نسبت به یادگیری آنلاین در طول همه گیری ویروس کرونا"، به این نتیجه رسیدند که یادگیری آنلاین در طول همه گیری ویروس کرونا چندان موثر عملکرد نکرده است. علاقه یادگیری دانش آموزان به یادگیری آنلاین نیز کم است. بر اساس مصاحبه ای که با دانش آموزان و معلمان انجام شده است، اکثر آنها اظهار داشتند که عوامل مختلفی می‌تواند بر یادگیری آنلاین در چین تأثیر بگذارد، مانند محیط یادگیری و اینترنت. در این تحقیق پیشنهاد شده است که معلمان علاوه بر کلاس های آنلاین می‌توانند از رسانه های آموزشی ویدیویی نیز استفاده کنند که توسط کشورهای توسعه یافته برای حل مشکلات اینترنت استفاده می‌شود.

وجدی^۲ و همکاران (2020)، در پژوهشی با عنوان "سیاستگذاری برای آموزش مجازی در دوره کرونا برای مقطع ابتدایی" برخی از سیاست‌های آموزش دوره ابتدایی را که توسط دولت اندونزی در دوره اضطراری کرونا در سال ۲۰۲۰ اتخاذ شده است را مورد بررسی قرار داد. این خط‌مشی‌ها شامل تغییر در شیوه‌های یادگیری آنلاین برای کودکان مدرسه‌ای، اعم از توسعه صلاحیتهای معلمان ابتدایی، تقویت زیرساختهای آموزش مجازی، تغییر سرفصل دروس و شیوه‌های تدریس و ارزشیابی بود.

باسیلیا و کواوآدز^۳ (2020)، در پژوهشی با عنوان "انتقال به آموزش آنلاین در مدارس در طول همه‌گیری ویروس کرونا در گرجستان" به بررسی ظرفیت‌های کشور و جمعیت آن برای ادامه روند آموزش در مدارس به صورت آنلاین و آموزش از راه دور با حمایت دولت پرداخته شد. نتایج تأیید کرد که انتقال سریع به شکل آنلاین آموزش با موفقیت انجام شده است و از تجربیات به دست آمده می‌توان در آینده استفاده کرد. این تجربیات و مطالعات می‌تواند برای کشورهای دیگری که هنوز راه‌های گذار را پیدا نکرده‌اند مفید باشد. درسی که از همه‌گیری سال ۲۰۲۰ گرفته می‌شود، نسلی از قوانین،

¹ Wijaya

² Wajdi

³ Basilaia & Kvavadze

مقررات، پلت‌فرم‌ها و راه‌حل‌های جدید را برای آینده آموزش، زمانی که کشورها، دولت و جمعیت آماده‌تر از امروز خواهند بود، آماده می‌سازد.

نامبیار^۱ (۲۰۲۰)، در پژوهشی با عنوان “تأثیر یادگیری آنلاین در طول بیماری کووید ۱۹ دیدگاه دانش‌آموزان و معلمان” دریافت که حوزه‌های زیر برای رضایت معلم و دانش‌آموز از کلاس‌های آنلاین مهم هستند، این حوزه‌ها عبارتند از: کیفیت و تعامل به موقع بین معلم و دانش‌آموز، در دسترس بودن پشتیبانی فنی، طرح درس کلاس آنلاین به‌شکل ساختاریافته و اصلاحات لازم در اهداف، محتوا و روش‌ها برای تطبیق برگزاری کلاس‌های تئوری و عملی با فضای مجازی و آنلاین.

در یک جمع‌بندی از مطالعات صورت گرفته حوزه آموزش مجازی درس هنر، وجود خلا نظری و عملیاتی در زمینه مورد بررسی، دستیابی به شناخت عمیق‌تر از تجارب دو سال اخیر معلمان درس هنر در دوره اول ابتدایی و افزوده‌سازی دانش نظری در این حوزه به واسطه امکان بروز و ظهور نوآوری در بررسی‌هایی که به روش پدیدارشناسی انجام می‌شود، پژوهش حاضر در صدد پاسخگویی به سوالات زیر است:

معلمان دوره اول ابتدایی از کدام اهداف برنامه‌درسی هنر را در بستر آموزش مجازی استفاده می‌کنند؟

معلمان دوره اول ابتدایی از چه مواد، منابع و ابزارهایی برای اجرای برنامه‌درسی هنر در بستر آموزش مجازی استفاده می‌کنند؟

معلمان دوره اول ابتدایی چه فرصت‌های یادگیری را برای اجرای برنامه‌درسی هنر در بستر آموزش مجازی فراهم می‌کنند؟

معلمان دوره اول ابتدایی از کدام روش‌های تدریس برای اجرای برنامه‌درسی هنر در بستر آموزش مجازی استفاده می‌کنند؟

¹ Nambiar

معلمان دوره اول ابتدایی تجارب یادگیری دانش‌آموزان را در درس هنر در بستر آموزش مجازی چگونه ارزشیابی می‌کنند؟

معلمان دوره اول ابتدایی چه مزیت‌ها و محدودیت‌هایی را در اجرای برنامه‌درسی هنر دوره اول ابتدایی در بستر آموزش مجازی مطرح می‌کنند؟

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر یک مطالعه کیفی و از نوع پدیدارشناختی است. در فرایند مطالعه پدیدارشناسی، پس از انتخاب موضوع یا پدیده مورد مطالعه، محقق به گردآوری داده‌ها از اشخاصی که تجربه آن موضوع را دارند و به بسط و ترکیبی توصیفی از جوهره و ماهیت تجربه می‌پردازد. این توصیف شامل دو پرسش: چه چیزی تجربه شده و چگونه تجربه شده است، می‌پردازد. دلیل انتخاب این رویکرد این است که هر کدام از معلمان از دیدگاه‌ها، تجارب و روش‌های متفاوت و متنوعی برای ارائه درس هنر در بستر فضای مجازی برخوردارند. فضایی که با توجه به نو بودن و گستردگی، می‌تواند دسته‌های متنوعی از پاسخ‌ها و نگاه به برنامه‌درسی هنر را ایجاد نماید و این امر کمک می‌کند تجارب متعدد بر اساس تنوع دیدگاه‌ها و الگوهای آموزشی معلمان بدست آید.

در این پژوهش نیز با توجه به هدف مورد مطالعه، شرکت‌کنندگان بر اساس نمونه‌گیری هدفمند از بین معلمان دوره اول ابتدایی، در ۴ مدرسه مختلف که پیشتر پژوهشگر با آنان همکاری داشت و در دسترس وی بودند، انتخاب و سپس تا رسیدن به اشباع نظری مصاحبه‌ها ادامه یافت. ملاک انتخاب شرکت‌کنندگان در این پژوهش، داشتن سابقه تدریس درس هنر در دوره اول ابتدایی در بستر فضای مجازی بود.

ابزار جمع‌آوری اطلاعات، مصاحبه نیمه ساختاریافته مبتنی بر سوال‌های باز پاسخ است که بر اساس آن دیدگاه‌ها، تجارب و نظرات شرکت‌کنندگان درباره سوالات تحقیق جمع‌آوری شد. اعتبار داده‌ها با استفاده از تکنیک‌های تأییدپذیری از طریق خودبازبینی پژوهش‌گران و اعتمادپذیری با هدایت دقیق جریان جمع‌آوری اطلاعات و هم‌سوسازی پژوهش‌گران تعیین شد. در خلال طراحی فرایند انجام مصاحبه، راهنمای تهیه شده

مدنظر قرار گرفت. تلاش شد تا آنجا که امکان‌پذیر است همه مصاحبه‌ها با افراد به صورت حضوری و فردی (با رعایت پروتکل‌های بهداشتی) در زمان‌های مختلف طبق برنامه‌ریزی و هماهنگی انجام شده قبلی و عموماً در محیط کاری انجام گردد. در صورت عدم امکان انجام مصاحبه حضوری، مصاحبه به صورت صوتی یا تصویری از طریق شبکه‌های اجتماعی در دسترس قرار گرفت بدین صورت که از طریق پیام رسان واتس آپ و ارسال ویس و پاسخگویی هم زمان به سوالات، برخی مصاحبه‌ها انجام پذیرفت. سپس متن پاسخ‌ها در اختیار شرکت‌کننده قرار گرفت تا بدفهمی و ... نباشد و شرکت‌کننده پاسخ‌ها را تایید کرد به منظور تحلیل درست و از دست ندادن اطلاعات به دست آمده در طول مصاحبه‌ها، با جلب رضایت شرکت‌کنندگان مکالمات ضبط و سپس پیاده سازی شد. در روند انجام مصاحبه ابتدا هدف تحقیق، فرم رضایت و سؤال‌های مصاحبه در اختیار شرکت‌کنندگان قرار گرفت و در نهایت پاسخ‌های آنان جمع‌آوری شد.

برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل مضمون استفاده گردید. تحلیل مضمون، روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی است. به این صورت که در مرحله اول که آشنایی با داده‌هاست ابتدا متن مصاحبه‌ها چندین بار خوانده شده و پس از آشنایی با داده‌ها در مرحله دوم کدهای اولیه ایجاد می‌شوند سپس در مراحل بعدی کدهای شناسایی شده در قالب مضمون‌های بالقوه دسته‌بندی و خلاصه شده و پس از بازبینی مضمون‌ها، آن‌ها را تعریف و نام‌گذاری کرده و گزارش نهایی ارائه می‌شود.

گزارش یافته‌ها

از مجموع ۱۱ نفر معلم مشارکت‌کننده در پژوهش، ده نفر زن و یک نفر مرد بودند که تعداد چهار نفر از آنان بین ۲۰ تا ۳۰ سال، تعداد پنج نفر از آنان ۳۰ تا ۴۰ سال و در

نویسنده اول: سهیلا داداشی
 تحلیل تجارب معلمان در اجرای برنامه درسی هنر...
 نهایت دو نفر از آنان ۴۰ سال به بالا بودند. به لحاظ سابقه خدمت نیز سه نفر دارای سابقه کمتر از ۵ سال، چهار نفر ۵ تا ۱۰ سال، دو نفر ۱۰ تا ۱۵ سال و دو نفر بالای ۱۵ سال بودند. همچنین از این تعداد شش نفر با کمتر از ۵ سال خدمت در دوره اول ابتدایی، دو نفر ۵ تا ۱۰ سال، دو نفر ۱۰ تا ۱۵ سال و در نهایت یک نفر بالای ۱۵ سال بودند. در خصوص مدرک تحصیلی نیز هفت نفر دارای مدرک کارشناسی و چهار نفر مدرک کارشناسی ارشد داشتند که از این تعداد هشت نفر در رشته‌های مرتبط با علوم تربیتی و سه نفر غیرمرتبط با علوم تربیتی (علوم ارتباطات، حقوق و علوم تجربی) تحصیل کرده بودند (جدول ۱):

جدول ۱ مشخصه های معلمان شرکت کننده در پژوهش

ردیف	جنسیت	سن	سابقه خدمت در دوره اول ابتدایی	سابقه خدمت	آخرین مدرک تحصیلی	حوزه تخصص
۱	زن	۲۲ سال	۲ سال	۵ سال	کارشناسی	آموزش ابتدایی
۲	زن	۲۲ سال	۲ سال	۵ سال	کارشناسی	آموزش ابتدایی
۳	زن	۴۰ سال	۲ سال	۲ سال	کارشناسی ارشد	روانشناسی تربیتی
۴	مرد	۳۱ سال	۲ سال	۳ سال	کارشناسی ارشد	مدیریت آموزشی
۵	زن	۲۸ سال	۸ سال	۸ سال	کارشناسی	آموزش ابتدایی
۶	زن	۳۱ سال	۴ سال	۴ سال	کارشناسی ارشد	ارتباطات
۷	زن	۲۲ سال	۲ سال	۵ سال	کارشناسی	آموزش ابتدایی
۸	زن	۳۱ سال	۶ سال	۱۲ سال	کارشناسی ارشد	مدیریت آموزشی
۹	زن	۳۷ سال	۱۱ سال	۱۳ سال	کارشناسی	حقوق
۱۰	زن	۴۳ سال	۱۵ سال	۲۰ سال	کارشناسی	آموزش ابتدایی
۱۱	زن	۵۳ سال	۲۰ سال	۳۰ سال	کارشناسی	آموزش ابتدایی

نتایج تحلیل مضمون داده‌های پژوهش (تحلیل محتوا)

در پاسخ به سؤالات پژوهش، ابتدا داده‌های حاصل از مصاحبه به کمک تکنیک کدگذاری باز، در قالب مفاهیم و مقولات آنان استخراج شدند که به تفکیک سؤالات پژوهش، به شکل جدول و همچنین با استفاده از نرم‌افزار مکس کیودا به شکل ترسیمی آورده شده‌اند:

سؤال اول پژوهش: اهداف مورد استفاده برنامه درسی هنر در بستر آموزش مجازی از منظر معلمان دوره اول ابتدایی کدامند؟

جدول ۲ نتایج کدگذاری باز برای اهداف برنامه درسی هنر در دوره اول ابتدایی در بستر آموزش مجازی

مفاهیم	کدهای استخراج شده	نمونه پاسخ مصاحبه‌شونده
اهداف دانشی	شناخت رنگ های مختلف	"دانش آموز متوجه میشه از رنگ های مختلف برای انتقال ایده و نظرش به مخاطب استفاده کنه"
	معرفی و کاربرد و استفاده از اشکال هندسی	"از نظر من پر رنگ ترین هاش و چیزهایی که اهمیت بیشتری داره و معلم باید وقت بیشتری براشون بزاره معرفی و کاربرد و استفاده از اشکال هندسی هست"
	آشنایی با رشته‌های مختلف هنری	"به عنوان مثال کاردستی، نقاشی، نمایش نامه نویسی و بازیگری که البته موارد بیشتری هم هست اما من فقط زمان لازم برای آشنا کردن دانش آموزانم با نقاشی و کاردستی را داشتم."
	تحقیق و آشنایی با آثار هنری بزرگان کشور	"یک جوایبی می توانند با میراث فرهنگی کشورمان آشنا شوند چون یک بعد هنر علاوه بر جنبه ی زیبایی، جنبه فرهنگی می تواند باشد"

مفاهیم	کدهای استخراج شده	نمونه پاسخ مصاحبه‌شونده
		ارتباط با فرهنگ جامعه باشد که در درس هنر دانش آموزان می‌توانند با فرهنگ جامعه آشنا شوند.
	تحریک علاقه دانش آموزان	"معلم از روش‌هایی استفاده کند که دانش آموزان ترغیب و تشویق به انجام موضوع مورد نظر مثلاً نقاشی بشه اگر دانش آموز به چیزی علاقه مند نباشه انجام نمیده و اگر به اجبار باشه نتیجه خوبی نداره و بازخورد مناسبی نمی‌گیریم"
	ایجاد حس مثبت به آموزش دیگر دروس	"چون دانش آموز کلاس اول بعد شش سال که فقط بازی می‌کردند و آموزش رسمی نداشتن وارد موضوعات ریاضی و جملات می‌شن پس زنگ هنر می‌تونه یک زنگ تفریح باشه براشون تا با کاردستی و نقاشی خستگی ذهنی درس‌های دیگر را رفع کند"
اهداف نگرشی	افزایش علاقه و توجه	"دانش آموز ایده خود را روی کاغذ در قالب نقاشی پیاده می‌کند از حالت تک بعدی خارج میشه و برای ابراز نظرش به خیلی جهات نقاشی از نظر رنگ و ابعاد توجه میکنه"
	پرورش احساسات و هیجانات	"در حیطه نگرش بچه‌ها می‌توانند در قالب هنر احساسات افکار خودشون را نشان بدن من به عنوان روانشناس می‌دونم که هنردرمانی داریم پس هنر می‌تونه راهی برای ابراز احساسات و تخلیه هیجانات ما باشه"
	افزایش اعتماد به نفس	"وقتی بچه‌ها شروع به توضیح درباره نقاشی خود برای دوستان و معلم می‌کنند اعتماد به نفس پیدا می‌کنند."

مفاهیم	کدهای استخراج شده	نمونه پاسخ مصاحبه‌شونده
	بروز احساس توانمندی در دانش آموز	"در حین انجام فعالیت های هنری دانش آموز به توانایی و استعدادهای خودش هم پی می برد."
	توانایی دست ورزی	"مثلا بتونه کاغذ را مجاله کنه بتونه با قیچی کار کنه"
	توسعه قابلیت های تفکر	"دانش آموز برای کشیدن نقاشی با موضوع خاص به تجربیات و خاطراتش رجوع میکنه و درباره هر کدام از جهات مختلف فکر میکنه تا به نتیجه دلخواه برسه"
	نحوه استفاده از ابزارها	"نحوه تراشیدن مداد و استفاده از خط کش و چسب و برش دادن با قیچی و ... که زمان زیادی لازم داره"
	نگاه به جزئیات و تشخیص تمیز دیداری	"اینکه بچه ها وقتی به یک شی نگاه می کنند و قراره ازش الهام بگیرن و آن را نقاشی کنند."
اهداف مهارتی	افزایش مشارکت پذیری	اگر بچه ها در قالب فعالیت های گروهی و دسته جمعی کاری انجام بدن و مشارکت پذیری در ان ها تقویت بشه"
	تقویت مهارت‌های حسی مختلف	"وقت بچه ها کاردستی درست می کنن و از ابزار های مختلف استفاده می کنند و استفاده درست از آن ها را یاد می گیرند هماهنگی دیداری حرکتی آن ها افزایش پیدا می کنه"
	افزایش خلاقیت	"یعنی که ازادانه خودشون هر چی در ذهن دارند بگن البته اولش نمیشه گفت هرچی میخوان درست کنن یا بکشن چون درصد خلاقیت و توانایی بچه ها یکسان نیست و بعضی ها نیاز به ایده و راهنمایی دارند تا بتونن بقیه راه را ادامه

مفاهیم	کدهای استخراج شده	نمونه پاسخ مصاحبه‌شونده
		بدن برای همین سعی مرکدوم در ابتدا خودم کارهایی را انجام بدم و بهشون میگفتم این یک نمونه اس و شما میتونین با خلاقیت خودتون مشابه این کار را انجام بدین . "
	توسعه مهارت های اجتماعی	"در حین انجام کارهای هنری همچنین همکاری و صحبت درباره نحوه انجام کار در جمع خانواده و همچنین در کلاس آنلاین مهارت های اجتماعی دانش آموزان افزایش پیدا میکنه."
	توسعه مهارت تصمیم گیری و پشتکار	"گاهی براشون چند نمونه از کاردستی ها را ارسال می کنم و ازشون می خوام با توجه به علاقه و توانایی که دارند یکی را انتخاب کنند و با خلاقیت خودشون کار جدیدتری خلق کنند."
	تمرکز از نظارت مستقیم به رفع اشکال	"در حالت حضوری شخصی میتونستم نظارت و رفع اشکال کنم . در حالت مجازی با ارسال فیلم و توضیحات رفع اشکال کلی صورت می گرفت"
تکنیک های نوین (در انطباق با شیوه آموزش مجازی)	تغییر تمرکز معلم از کیفیت یادگیری دانش آموز به اطمینان از یادگیری دانش آموز	"مثلا وقتی من گفتم چهارفصل را نقاشی کنن و برای هر کدام یک جمله بنویسن ن نمیدونم دقیقا خودش جملات را نوشته یا مادرش کمک کرده ولی سر کلاس همه چیز توانایی و تراوشات ذهنی خود بچه ها ست . "
	تمرکز اهداف بر انگیزه دانش آموزان در آموزش مجازی	"در آموزش مجازی به نسبت آموزش حضوری، از شوروشوق دانش آموزان کاسته شده و مجبوریم بخش مهمی از اهداف را بر ایجاد و تقویت انگیزه یادگیری دانش آموزان متمرکز کنیم"

مفاهیم	کدهای استخراج شده	نمونه پاسخ مصاحبه‌شونده
	تمرکز بر تقویت حس زیبایی شناسی دانش آموزان در تغییر از دنیای واقعی به دنیای مجازی	"در فضای مجازی هم باید سعی کنیم حس زیبایی شناسی در بچه ها را با کارهای مختلف تقویت کنیم"
	بهره‌گیری از فرصت‌های آموزش مجازی و استفاده از امکانات آن	"با مجازی شدن آموزش هم فرصت بیشتری پیدا کردم و این کار را ادامه دادم با ارسال فیلم و عکس . همچنین در زمینه آموزش اریگامی و کلاژ با وسایل مختلف هم فعالیت های بسیاری برای دانش آموزان ارسال می کردم تا ضمن ایجاد انگیزه و افزایش ذوق هنری آن ها فعالیت ها را با دروس مختلف تلفیق کنم"

همانطور که در جدول ۲. مشاهده می‌کنید در پاسخ به چگونگی اجرای تدریس خلاق در آموزش مجازی، با توجه به پاسخ‌های معلمان مشارکت‌کننده در پژوهش، مفاهیم شامل؛ اهداف دانشی، نگرشی، مهارتی و تکنیک‌های نوین(در انطباق با شیوه آموزش مجازی) استخراج گردید که هر یک از مفاهیم، مقولاتی را شامل شد.

سؤال دوم پژوهش: معلمان دوره اول ابتدایی از چه مواد، منابع و ابزارهایی برای اجرای برنامه درسی هنر در بستر آموزش مجازی استفاده می‌کنند؟

جدول ۳- نتایج کدگذاری باز برای مواد منابع و ابزار های اجرای برنامه درسی هنر در بستر آموزش مجازی

مفاهیم	کدهای استخراج شده	نمونه پاسخ مصاحبه‌شونده
مواد	مواد دور ریز و قابل بازیافت	"مثلاً با سی دی خراب و تراش مداد و اضافه های کاغذ کلی چیزهای جذاب درست کردیم"

مفاهیم	کدهای استخراج شده	نمونه پاسخ مصاحبه‌شونده
	کاغذ رنگی	با کمک کاغذ رنگی و تکنیک‌های اریگامی کلی چیزهای قشنگ درست کردیم با بچه‌ها"
	مواد طبیعی مثل سنگ و برگ	"از دانش‌آموزانم خواستم تا با سنگ و چوب نقاشی برجسته بکشند"
	پنبه و دستمال کاغذی	"به کمک پنبه و دستمال کاغذی اسکراب برد درست کردیم"
منابع	کلیپ و انیمیشن	"مثلاً یک کلیپ یا انیمیشن جذاب برایشون می‌فرستادم و ازشون می‌خواستم برام تعریف کنن که با زبان کودکانه برام تعریف می‌کردند که به این ترتیب مهارت داستان‌گویی در آن‌ها افزایش پیدا می‌کند"
	استفاده از انواع بازی	"در زنگ‌های هنر از بازی استفاده می‌کردم. ازشون می‌خواستم ارزوهاشون رو کاغذ بنویسن و نقاشی کنند."
	کتاب‌های آموزش اریگامی	"برخی از کتاب‌های با قیمت مناسب اریگامی را به بچه‌ها معرفی می‌کردم"
	کتاب‌های آموزش کاریکاتور	"از کتابهای آموزش کاریکاتور برای پرورش خلاقیت دانش‌آموزان در نقاشی استفاده کردم"
	سایت‌های اینترنتی آموزش هنر	"هر سایت معتبر و جذابی که آموزش نقاشی، کاردستی، قصه‌گویی و غیره داشت رو آخر کلاس به بچه‌ها معرفی می‌کردم"
	تولید محتوا الکترونیکی	"شخصاً تولید محتوای الکترونیکی می‌کردم تا کلاس برای بچه‌ها جذاب بشه"
	فایل صوتی (قصه‌گویی)	"از یکسری فایل‌های صوتی قصه‌گویی برای تقویت حس شنوایی و ادراکی بچه‌ها در کلاس درس مجازی بهره‌گرفتم"

مفاهیم	کدهای استخراج شده	نمونه پاسخ مصاحبه‌شونده
ابزار	قیچی	"استفاده از قیچی برای برش و شکل دادن به کاغذ و پارچه و ..."
	نخ و سوزن	"استفاده از نخ و سوزن برای دوخت عروسک نمدی"
	اسکراچ برد نقاشی	"با استفاده از گواش مشکی و مدادشمعی های مختلف اسکراچ برد درست می کنیم و دانش آموز طرح های مختلفی را روی آن نقاشی میکنه."
	مداد رنگی و گواش	"برای رنگ آمیزی نقاشی ها از مداد رنگی و گواش استفاده می کنند."
	بوم نقاشی	"استفاده از بوم های نقاشی پارچه ای میتونه حس خوب و جدیدی به دانش آموز برای نقاشی کردن بده."

همانطور که در جدول ۳ مشاهده می‌کنید، در پاسخ به سؤال دوم پژوهش، مقولات منابع و ابزارهای آموزشی در برنامه‌درسی هنر در بستر مجازی، تفکیک گردید.

سؤال سوم پژوهش: معلمان دوره اول ابتدایی چه فرصت‌های یادگیری را برای اجرای برنامه‌درسی هنر در بستر آموزش مجازی فراهم می‌کنند؟

جدول ۴- نتایج کدگذاری باز برای ایجاد فرصت‌های یادگیری در اجرای برنامه‌درسی هنر دوره اول ابتدایی در بستر آموزش مجازی

مفاهیم	کدهای استخراج شده	نمونه پاسخ مصاحبه‌شونده
نوع محتوا	آموزش محتوای از پیش تعیین شده	"پوشش سرفصل‌های از قبل تعیین شده در ساعات اصلی کلا درس"
	تلفیق درس هنر با دروس ریاضی و	"مثلا برای آموزش پرنده انگری برد مثلث که در

مفاهیم	کدهای استخراج شده	نمونه پاسخ مصاحبه‌شونده
	علوم	درس تشدید یادشون میدم. شکل هندسی آن به خاطر ارتباطش با درس ریاضی و آموزش اشکال هندسی - رنگ قرمزی داره و مورد علاقه بچه ها هست . "
	آموزش برخی مهارت‌های هنری خاص	"آموزش کارت پستال هم داشتیم که جزو کاردستی ها بود . کلاژکاری هایی هم داشت و همراه با ارسال ویدیو آموزش داده میشد"
	تشخیص استعداد های دانش‌آموزان	"همیشه سعی می کنم فرصت کافی به دانش آموزان بدهم تا خلاقیت آن ها بروز پیدا کند و کارهای ان ها را به هیچ عنوان قضاوت نمی کنم ."
	هدایت علائق دانش‌آموزان	"فقط آن ها را تشویق می کنم تا علائق خود را پیدا کنند و در همان جهت پیش بروند."
تکالیف خلاقانه	تجاری یادگیری غنی	"من بچه هارو محدود نمی کنم که دقیقا کاری مشابه کار من را انجام بدن مثلا بهشون نمی گم با دایره یک موش بکش . میگم با این دایره هر چیزی که خودتون دوست دارین بکشین تا همه از خلاقیت خودشون استفاده کنن و آزاد باشن تو انتخاب"

همانطور که در جدول ۴ مشاهده می‌کنید در پاسخ به نوع فرصت‌های یادگیری در اجرای برنامه درسی هنر در بستر آموزش مجازی ، معلمان مشارکت‌کننده در پژوهش مواردی را عنوان کردند که در قالب دو مقوله انواع محتوا و تکالیف خلاقانه استخراج گردید.

سوال چهارم پژوهش: معلمان دوره اول ابتدایی از کدام روش‌های تدریس برای اجرای برنامه درسی هنر در بستر آموزش مجازی استفاده می‌کنند؟
جدول ۵- نتایج کدگذاری باز برای روش‌های تدریس معلمان در اجرای برنامه درسی هنر دوره اول ابتدایی در بستر آموزش مجازی

مفاهیم	کدهای استخراج شده	نمونه پاسخ مصاحبه‌شونده
روش تدریس ستی	روش سخنرانی	"زمان کافی در آموزش مجازی در اختیار معلم نیست و بخاطر همین موضوع ترجیحاً بیشتر اوقات در کلاس درس متلکم وحده بودم و نکات و آموزش میدادم و موارد لازم برای انجام تکالیف و بهشون میگفتم. خیلی هم زمان و شرایط برای مهارت آموزی فراهم نبود"
	روش ایفای نقش	"از دانش‌آموزانم میخواستم تا هر کدوم به نقش و انتخاب کنن و نقالی کردن قصه، اهداف و محتوای درس قصه‌گویی رو آموزش میدادم"
روش تدریس نوین	روش پرسش و پاسخ	"چون زمان زیادی در کلاس مجازی نداشتم ترجیحاً با طرح موضوع و پرسش و پاسخ با دانش‌آموزان بیشتر فعالیت‌های تدریس و انجام میدادم"
	تدریس تعاملی	"من سعی می‌کردم ارتباط صمیمانه‌ای با بچه‌ها بگیرم تا تعامل دوسویه در فرایندهای کلاسی برقرار بشه کنم مثلاً به بچه‌ها موضوع می‌دادم و می‌گفتم بیابین از طریق ویس با هم صحبت کنیم"
	تدریس خلاقانه	"نکته‌ای که من انجام میدادم چون ساز سه‌تار

مفاهیم	کدهای استخراج شده	نمونه پاسخ مصاحبه‌شونده
		بلدم بنوازم گاهی شعر ها و موسیقی کودکانه را خودم براشون می زدم و ارسال می کردم و میدیدم که خیلی دوست دارن و لذت میبرن و علاقه مند میشن. "
	تدریس تلفیقی	"مثلا برای آموزش پرنده انگری برد مثلث که در درس تشدید یادشون میدم. شکل هندسی آن به خاطر ارتباطش با درس ریاضی و آموزش اشکال هندسی- رنگ قرمزی داره و مورد علاقه بچه ها هست. اول شکل مثلث را براشون مفهوم سازی می کردم و ازشون می خواستم اشکال اطرافشون که به این شکل هست نام بیرن . بعد جزئیات کشیدن آن را همراه با ویدیو آموزش میدادم"

همانطور که در جدول ۵.۴ مشاهده می‌کنید در پاسخ به نوع روش‌های تدریس در اجرای برنامه درسی هنر در بستر آموزش مجازی ، معلمان مشارکت‌کننده در پژوهش مواردی را عنوان کردند که در قالب دو مقوله روش تدریس سنتی و روش تدریس نوین استخراج گردید.

سؤال پنجم پژوهش: معلمان دوره اول ابتدایی تجارب یادگیری دانش‌آموزان را در درس هنر چگونه ارزشیابی می‌کنند؟

جدول ۶- نتایج کدگذاری باز برای شیوه‌های ارزشیابی معلمان از تجارب یادگیری دانش‌آموزان از برنامه درسی هنر دوره اول ابتدایی در بستر آموزش مجازی

مفاهیم	کدهای استخراج شده
کمی	تکرار کردن و به حافظه سپاری
	مقایسه کارهای دانش‌آموز با کارهای قبلیش و سنجیدن پیشرفتش
کیفی	ساختن کاردستی
	خلاقیت در رنگ‌آمیزی

همانطور که در جدول ۶ مشاهده می‌کنید در پاسخ به شیوه‌های ارزشیابی از تجارب یادگیری دانش‌آموزان در اجرای برنامه درسی هنر در بستر آموزش مجازی، معلمان مشارکت‌کننده در پژوهش مواردی را عنوان کردند که در قالب دو مقوله شیوه ارزشیابی کمی و کیفی استخراج گردید که مقولات مربوط به هر یک از این مفاهیم در شکل شماتیک (۵) آورده شده است:

سؤال ششم پژوهش: معلمان دوره اول ابتدایی چه مزیت‌ها و محدودیت‌هایی را در اجرای برنامه درسی هنر دوره اول ابتدایی در بستر آموزش مجازی داشتند؟

جدول ۷- نتایج کدگذاری باز برای مزیت‌ها و محدودیت‌های اجرای برنامه درسی

هنر دوره اول ابتدایی در بستر آموزش مجازی

مفاهیم	کدهای استخراج شده	نمونه پاسخ مصاحبه‌شونده
مزیت	استفاده از منابع و مواد	"دستم باز بود برای ارسال و نمایش

مفاهیم	کدهای استخراج شده	نمونه پاسخ مصاحبه‌شونده
	متنوع در آموزش	کلیپ و انیمیشن"
	بهره‌گیری مناسب و بهینه از زمان آموزش	" فرصت بیشتر داشتیم برای آموزش و انجام کار، مثلا در کلاس فقط نیم ساعت وقت داشتیم ولی در کلاس بچه ها یک روز کامل زمان داشتن تا در زمان مناسب و دلخواه خودشون کار انجام بدن."
	ارتباط بیشتر معلم با فرد فرد دانش آموزان	"میزان ارتباط بیشتر معلم با تک تک دانش آموزان اعمت میشد ایرادات دانش آموزان جزئی تر و دقیق تر بررسی و رفع میشد"
	غنی تر شده تجارب یادگیری	"از جمله نقاط قوت آموزش مجازی دانش آموز با استفاده از برنامه های مجازی متفاوت می تواند به کارهای متفاوت دست یابد و تجارب یادگیری خود را بالا برد و با آموزش ها و محتوای هنری آشنا شود . با برنامه هایی مثل پیترست و اینستاگرام"
	کاسته شدن استرس و اضطراب	"بچه‌ها در محیط آرام خونه و خیال آسوده به یادگیری میپرداختند و از دست نيمکت- های خشک کلاس درس که رخوت میآورد خلاص شدند"
محدودیت	عدم نظارت دقیق	"بچه ها کنار خانواده و با همراهی آن ها کار انجام میدن که باعث میشه تعامل و همکاری در خانواده افزایش پیدا کنه چیزی که این روزا خیلی کم شده . بچه ها فرصت و فضا و ابزار کافی دارن برای انجام کارهای هنری ."
		"نمیدونستم کی تکالیفش و خودش انجام داده و کی کمک گرفته از اولیا"

مفاهیم	کدهای استخراج شده	نمونه پاسخ مصاحبه‌شونده
	فقدان مشارکت و تعامل دوسویه معلم-دانش‌آموز و دانش-آموز-دانش‌آموز	"من فکر می‌کنم در این درس هم مثل بقیه درس‌ها نبود مشارکت جمعی در یک زمان و یک مکان بود. چون تعامل کمتری بین بچه‌ها بود و امکان فعالیت دسته جمعی و گروهی بچه‌ها نبود"
	عدم ارتباط حضوری و چشمی معلم با دانش‌آموزان	"من کلاً معتقد به آموزش حضوری هستم و باور دارم ارتباط چشمی و فیزیکی در کلاس درس مدیریت کلاس و خیلی راحتتر میکنه برای معلم"
	نداشتن مهارت کافی معلمان در تدریس مجازی	"چون معلم‌ها تجربه تدریس در فضای مجازی را ندارند پس به طبع آموزش مناسبی هم نمی‌تونن داشته باشن چون هیچ دوره‌ای ندیدن"

همانطور که در جدول ۷ مشاهده می‌کنید در پاسخ به مزیت‌ها و محدودیت‌ها در اجرای برنامه درسی هنر در بستر آموزش مجازی، معلمان مشارکت‌کننده در پژوهش مواردی را عنوان کردند که در قالب دو مقوله مزیت و محدودیت استخراج گردید.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تحلیل تجارب معلمان در اجرای برنامه درسی هنر در بستر آموزش مجازی دوره اول ابتدایی انجام شد. جامعه آماری پژوهش معلمان شامل کلیه معلمان دوره اول ابتدایی در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ شهر پرنده بودند که این مطالعه با تعداد ۱۱ نفر از آن‌ها به اشباع نظری رسید.

در سؤال اول پژوهش، اهداف برنامه‌درسی هنر در بستر آموزش مجازی در دوره اول ابتدایی مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های تحلیل مضمون، مقولات اهداف دانشی، نگرشی، مهارتی و نیز اهداف نوین (در انطباق) با شیوه آموزش مجازی استخراج نمود.

در حوزه اهداف شناختی مواردی چون شناخت رنگ‌های مختلف، معرفی و کاربرد و استفاده از اشکال هندسی، آشنایی با رشته‌های مختلف هنری، تحقیق و آشنایی با آثار هنری بزرگان کشور؛ در اهداف نگرشی مواردی چون تحریک علاقه دانش‌آموزان، ایجاد حس مثبت به آموزش دیگر دروس، افزایش علاقه و توجه، پرورش احساسات و هیجانات مثبت، افزایش اعتماد به نفس، بروز احساس توانمندی در دانش‌آموز و نیز در اهداف مهارتی مواردی چون توانایی دست‌ورزی، توسعه قابلیت‌های تفکر، نحوه استفاده از ابزارها، نگاه به جزئیات و تشخیص تمیز دیداری، افزایش مشارکت‌پذیری، تقویت مهارت‌های حسی مختلف، افزایش خلاقیت، توسعه مهارت‌های اجتماعی، توسعه مهارت تصمیم‌گیری و پشتکار و در نهایت در خصوص تکنیک‌های نوین (انطباق با آموزش مجازی) مواردی چون تغییر تمرکز اهداف از مهارت‌آموزی به دانش‌افزایی و انتقال محتوا، تغییر تمرکز از نظارت مستقیم به رفع اشکال، تغییر تمرکز معلم از کیفیت یادگیری دانش‌آموز به اطمینان از یادگیری دانش‌آموزان، تمرکز اهداف بر انگیزه دانش‌آموزان در آموزش مجازی، تمرکز بر تقویت حس زیبایی‌شناسی دانش‌آموزان در تغییر از دنیای واقعی به دنیای مجازی، بهره‌گیری از فرصت‌های آموزش مجازی و استفاده از امکانات آن را شامل گردید.

یافته‌های بدست آمده در این بخش با مطالعات شرفی‌نیا و همکاران (۱۴۰۰)؛ مصیبی و بهجتی اردکانی (۱۴۰۰)؛ ثری (۲۰۲۱)؛ پورتا و همکاران (۲۰۲۰) همسو بود. در مطالعات فوق‌الذکر تأکید بر توسعه هر سه بعد دانشی، نگرشی و مهارتی دانش‌آموزان در درس هنر شده است و بطور کلی یافته‌های این مطالعات بر این نکته تأکید دارند که برنامه درسی هنر اوایل دوران کودکی باید نشان‌دهنده توانایی‌ها، نظریه‌ها و کنج‌کاو‌های در حال رشد کودکان و خردسال باشد. می‌بایست به هوش و شایستگی‌های کودکان خردسال و ظرفیت آن‌ها در توسعه و اشتراک ایده‌ها و نظریه‌ها

در مورد جهان احترام گذاشته شده و به آموزش هنر اولیه به عنوان یک عمل اجتماعی و اخلاقی در بعد نگرشی و موازی با آن در ابعاد دانشی و مهارتی توجه گردد.

در تفسیر یافته‌های فوق می‌توان اذعان داشت در آموزش مجازی تمامی اهداف اعم از دانشی، نگرشی و مهارتی همچون آموزش حضوری در درس هنر توسط معلمان دوره اول ابتدائی دنبال گردید. بحث اساسی در خصوص چگونگی تعقیب این اهداف با توجه به تغییر شرایط آموزش از حضوری به مجازی بود. از آنجایی که آموزش مجازی سبب ایجاد فاصله فیزیکی بین معلم و دانش‌آموز گردیده است، لذا در نوع تمرکز و اهمیت هر یک از اهداف تغییراتی صورت گرفته است. این تغییرات به طور ویژه در مقوله اهداف نوین آموزشی در انطباق با شرایط آموزش مجازی، انعکاس یافته است. تغییر تمرکز از تعقیب اهداف مهارتی در درس هنر به اهداف دانشی و پس از آن نگرشی یکی از مهمترین این موارد است. نبود امکان آموزش به شکل حضوری، دنبال کردن اهداف مهارتی در درس هنر را به مشکل روبه رو ساخته است. از یکسو حذف امکان مشاهده از نزدیک و مستقیم آموزش مهارت از سوی دانش‌آموزان و از سوی دیگر فقدان نظارت مستقیم معلم در کارهای عملی و مهارتی دانش‌آموزان، عملاً تمرکز از این هدف مهم را بسوی غنی‌تر کردن اهداف دانشی و نگرشی دانش‌آموزان تغییر داده است. همانطور که در فصل چهارم به موارد مصاحبه اشاره شد معلمان اذعان داشتند که به دلیل محدودیت آموزش مهارت به دانش‌آموزان دوره اول ابتدائی در درس هنر به شکل مجازی، بیشتر زمان تدریس خود را صرف انتقال دانش و نیز ایجاد، تقویت و حفظ انگیزه و پشتکار دانش‌آموزان در آموزش مجازی می‌نمایند. یکی از مهم‌ترین چالش‌های معلمان دوره اول ابتدایی در اجرای برنامه درسی هنر به صورت آموزش

مجازی بحث ایجاد حس زیبایی شناسی در بستر مجازی است که البته این چالش به کمک فرصت‌ها و امکاناتی که در فضای آموزش مجازی فراهم است، تا حدودی مرتفع گردیده است. وجود برخی از آیکون‌ها و استفاده از تصاویر، فیلم‌ها، عکس و غیره امکان آموزش هنرهای خاصی را فراهم ساخته است. به عنوان مثال در زمینه آموزش اریگامی و کلاژ با وسایل مختلف، بهره‌گیری از سایت‌ها، فیلم‌ها و اشکال سه‌بعدی ضمن ایجاد انگیزه و افزایش ذوق هنری دانش‌آموزان، زمینه پرورش خلاقیت در آن‌ها فراهم نموده است که در مقایسه با کلاس درس حضوری که به دلیل برخی فعالیت‌های مدیریتی کلاس درس زمان زیادی از کلاس درس به‌هدر می‌رفت، معلم و دانش‌آموزان مفیدتر عمل کرده‌اند.

در سؤال دوم پژوهش مواد، منابع و ابزارهای اجرای برنامه درسی هنر در بستر آموزش مجازی مورد پرسش قرار گرفت. یافته‌ها در سه مقوله اصلی مواد، منابع و ابزارهای آموزشی جای گرفتند.

این یافته‌ها با مطالعات معتدل و همکاران (۱۴۰۰) و وجدی^۱ و همکاران (۲۰۲۰) همسو بود. در این مطالعات نیز بر اشتراک‌گذاری اطلاعات در توسعه فضاهای مجازی، ارتباطی و تعاملی به عنوان منابع آموزشی مهم تأکید شده است. همچنین این مطالعات اذعان داشته‌اند که رسانه‌ها به خوبی توانسته‌اند با تنوعی از منابع و ابزارهای آموزشی بر میزان و سرعت یادگیری تاثیرگذار باشند و محیط یادگیری را در ایام کرونا جذاب تر از قبل کنند و دانش‌آموز را فعال و درگیر در فرآیند یاددهی و یادگیری کنند.

^۱ Wajdi

در مقوله اول (مواد) معلمان به موادی چون مواد دور ریز و قابل بازیافت، کاغذرنگی، مواد طبیعی مثل سنگ و برگ و پنبه و دستمال کاغذی اشاره کردند. بخش مهمی از مواد آموزشی به دلیل حضور دانش‌آموزان در منزل و امکان استفاده از طیف متنوعی از مواد در مقایسه به آموزش حضوری در کلاس درس برخوردار شده است که البته این نکته مثبت و مزیت قابل توجهی است. از سوی دیگر در ارتباط با متاع آموزشی نیز مواردی چون کلیپ و انیمیشن، استفاده از انواع بازی، کتاب‌های آموزش اریگامی، کتاب‌های آموزش کاریکاتور، سایت‌های اینترنتی آموزش هنر، تولید محتوا الکترونیکی و فایل صوتی (قصه‌گویی)، منبع آموزشی را از کتاب درسی صرف در آموزش حضوری به طیف وسیعی از منابع آموزشی در آموزش مجازی تغییر داده است که بسیار دستاورد مهم و مفیدی برای سیستم آموزشی است. از سوی دیگر در بخش ابزارهای آموزشی نیز مواردی چون فیچی، نخ و سوزن، اسکراچ برد نقاشی، مداد رنگی و گواش و بوم نقاشی و البته هر نوع ابزار مرتب با بخش‌های مختلف در آموزش انواع هنر که در منزل هر خانواده معمولی ایرانی یافت می‌شود نیز امکان بهره‌مندی دانش‌آموزان از ابزارهای مختلف را در مقایسه با ابزارهای محدود مدرسه در آموزش حضوری، مهیا ساخته است.

در سؤال سوم پژوهش فرصت‌های یادگیری در اجرای برنامه درسی هنر در بستر آموزش مجازی مورد بررسی قرار گرفت که نتایج تحلیل مصاحبه‌ها نشان داد که دو مقوله اصلی نوع محتوا و تکالیف خلاقانه در ایجاد فرصت‌های یادگیری دانش‌آموزان در برنامه درسی هنر در قالب آموزش مجازی صورت گرفته است.

یافته‌های این بخش با مطالعات نامبیار (۲۰۲۰)، ایوانز (۲۰۱۸)؛ پورکریمی و همکاران (۱۴۰۰) همسو بود. در این مطالعات به ایجاد فرصت‌های یادگیری متنوع و انجام تکالیف خلاقانه در بستر آموزش مجازی تأکید شده است.

در مقوله نوع محتوا مواردی چون آموزش محتوای از پیش تعیین شده، تلفیق درس هنر با دروس ریاضی و علوم، آموزش برخی مهارت‌های هنری خاص استخراج گردید. در مقایسه با آموزش حضوری که بیشترین تمرکز برای ایجاد فرصت یادگیری بر روی انتقال محتوای از پیش تعیین شده برای درس هنر بود، دو مورد تلفیق و آموزش هنرهای خاص به آن اضافه گردیده است. بهره‌مندی معلمان از اضافه شده زمان از دست رفته در آموزش‌های حضوری به مدت زمان آموزش مجازی، این امکان را فراهم ساخته تا معلمان برای ایجاد فرصت‌های یادگیری، دست به خلاقیت بزنند. به عنوان مثال ترکیب تدریس با موسیقی یکی از آن موارد است. همچنین در مقوله تکالیف خلاقانه مواردی چون تشخیص استعدادها، دانش‌آموزان، هدایت علائق دانش‌آموزان و تجاری یادگیری غنی استخراج گردید. مواردی که به کمک آن‌ها معلمان سعی در ایجاد فرصت‌های یادگیری در شرایط محدود شونده آموزش (شیوع بیماری کرونا و عدم امکان حضور در کلاس) کردند. تمرکز بر ارتباط فرد به فرد با دانش‌آموزان ضمن کاهش تعاملات و مشارکت و همکاری آنان، این مزیت را با خود به همراه داشت تا معلمان تمرکز بیشتری بر استعدادها و علائق دانش‌آموزان خود بشکل انفرادی داشته و درصدد تقویت و هدایت آن‌ها با استفاده از تکالیف خلاقانه و آموزش‌های فردی باشند. در بررسی سؤال چهارم پژوهش به روش‌های تدریس در بستر آموزش مجازی برای درس هنر پرداخته شد که نتایج در دو مقوله مهم تدریس سنتی و تدریس نوین تقسیم شدند.

یافته‌های فوق با مطالعات ایوانز (۲۰۱۷)؛ پورجمشیدی و کیانی (۱۴۰۰)؛ ستاری و خادمی (۱۴۰۰) همسو بود. این یافته‌ها نشان دادند که آموزش به روش تلفیقی هنر در مقایسه با روش سنتی، منجر به افزایش سیالی، بسط، اصالت و انعطاف‌پذیری دانش‌آموزان می‌شود و تاثیر معناداری بر یادگیری دانش‌آموزان دارد. همچنین در این مطالعات از معلمان خواسته می‌شود که برای موفقیت در قرن مبهم بیست و یکم، روش‌های تدریسی را تقویت کنند که باورهای خودکارآمدی را در دانش‌آموزان تقویت کنند.

معلمان که همچنان درصدد بودند تا با همان روش‌های سنتی تدریس در کلاس درس حضوری، آموزش‌های مجازی را نیز پیش ببرند و معلمان که دست به ابتکار زدند و به کمک انواع تدریس نوین سعی در بالا بردن کیفیت تدریس و یادگیری دانش‌آموزان در انطباق با شرایط جدید (آموزش مجازی) داشتند. روش سخنرانی، ایفای نقش و پرسش و پاسخ از جمله انواع تدریس سنتی و تدریس تعاملی، خلاقانه و تلفیقی انواعی از تدریس نوین بودند که معلمان با توجه به مهارت، دانش و تجربه خود از آن‌ها در اجرای برنامه درسی هنر در بستر آموزش مجازی استفاده نمودند.

همانطور که در پیشینه پژوهش نیز اشاره شد، در آموزش‌های مجازی به عنوان شیوه‌های نوین آموزشی، تمامی عناصر برنامه‌درسی از جمله روش‌های تدریس نیز می‌بایست نوین و به روز باشند تا کیفیت یادگیری و عملکرد دانش‌آموزان در مقایسه با آموزش حضوری نه تنها دچار افت و تنزل نگردد، بلکه بهره‌گیری از تکنولوژی مراتب افزایش عملکرد و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را فراهم آورد. لذا ضروری است که شیوه‌های تدریس معلمان با ساختار آموزش مجازی همگام و منطبق گردد.

در سؤال پنجم پژوهش شیوه‌های ارزشیابی معلمان از تجارب یادگیری دانش‌آموزان در برنامه درسی هنر در آموزش مجازی مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌ها در دو بخش ارزشیابی کمی و کیفی تقسیم شدند که در ارزشیابی کمی مواردی چون تکرار کردن و به حافظه سپاری و مقایسه کارهای دانش‌آموز با کارهای قبلیش و سنجیدن پیشرفتش و همچنین در ارزشیابی کیفی مواردی چون ساختن کاردستی و خلاقیت در رنگ‌آمیزی استخراج گردید.

این یافته‌ها با مطالعات ستاری و خادمی (۱۴۰۰)؛ باسیلیا و کاواز^۱ (2020) و وجیبا و همکاران (۲۰۲۰)، همسو بود. در این مطالعات بر سیستم ارزیابی مشاهده در درس هنر به عنوان یک روش مهم و کارآمد برای قضاوت در خصوص عملکرد دانش‌آموز در درس هنر تأکید شده است. همچنین در نظر گرفتن یک مقیاس کیفی برای ویژگی‌های رفتاری دانش‌آموزان در هنرهای تجسمی و آزمون عملکرد هنری به عنوان مهم‌ترین و مورد نیازترین ابزار برای ارزیابی فعالیت دانش‌آموز در درس هنر شناخته می‌شوند. همچنین در این مطالعات به ارزشیابی از فعالیت‌های هنری دانش‌آموزان با استفاده از ابزارها و شیوه‌های گوناگون و متنوع سنجش که تفاوت‌های فردی میان دانش‌آموزان را مورد توجه قرار می‌دهد، بسیار تأکید شده است.

همانطورکه پیشتر اشاره شد برخی معلمان به دلایل مختلف سعی در پیاده‌سازی برنامه‌درسی هنر در دوره اول ابتدایی در بستر آموزش مجازی به همان شیوه آموزش حضوری دارند لذا همچنان بدون در نظر گرفتن ویژگی‌های آموزش مجازی، سعی در ارزشیابی میزان یادگیری دانش‌آموزان به شیوه کمی دارند اما در بین معلمان هستند که در امتداد روش‌های تدریس خلاقانه خود، از شیوه‌های کیفی برای ارزشیابی دانش-

¹ Basilaia & Kvavadze

آموزان در بستر آموزش مجازی بهره می‌گیرند این گروه از معلمان نه تنها آموزش مجازی را عامل محدود کننده در اجرای برنامه درسی تلقی نمی‌کنند بلکه از تمامی فرصت‌های این بستر اعم از مواد، منابع، ابزار و دسترسی‌های مختلف برای بهینه‌تر کردن فرایندهای یاددهی-یادگیری استفاده می‌کنند که در نتیجه آن دستاوردی بیش از زمان آموزش حضوری در عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان به واسطه آموزش مجازی، نصیب دانش‌آموزان می‌گردد.

در پرداختن به همین موضوع سؤال ششم پژوهش مزیت‌ها و محدودیت‌های در اجرای برنامه درسی هنر دوره اول ابتدائی را در بستر آموزش مجازی مورد بررسی قرار داد که نتایج در دو بخش مزیت‌ها و محدودیت‌ها دسته‌بندی گردید. در خصوص مزیت‌ها مواردی چون استفاده از منابع و مواد متنوع در آموزش، بهره‌گیری مناسب و بهینه از زمان آموزش، ارتباط بیشتر معلم با فرد دانش‌آموزان، غنی‌تر شده تجارب یادگیری، کاسته شدن استرس و اضطراب و تعامل و همکاری اولیاء استخراج شد. در ارتباط با محدودیت‌ها نیز مواردی چون عدم نظارت دقیق، فقدان مشارکت و تعامل دوسویه معلم-دانش‌آموزان و دانش‌آموز-دانش‌آموز، عدم ارتباط حضوری و چشمی معلم با دانش‌آموزان و نداشتن مهارت کافی معلمان در تدریس مجازی استخراج گردید. همانطور که پیشتر اشاره شد معلمانی که در انطباق با آموزش مجازی، اهداف نوینی را برای برنامه درسی هنر در دوره ابتدائی تعریف نمودند و متناسب با آن از شیوه‌های تدریس نوین و ارزشیابی کیفی استفاده نمودند، به مزیت‌هایی چون بهره‌مندی از امکانات به وجود آمده به واسطه آموزش مجازی اذعان داشتند و محدودیت‌هایی

چون عدم نظارت دقیق و فقدان مشارکت بیشتر از سوی معلمان مطرح گردید که کمتر فرایندهای کلاسی خود را با شرایط و عناصر آموزش مجازی منطبق کرده بودند.

از جمله محدودیت های این پژوهش انجام بیشتر مصاحبه ها به صورت غیرحضورى به جهت شرایط همه گیری کرونا بود که شرایط مصاحبه و زمان بندى پژوهش را تا حدى با سختى مواجه کرد. علاوه بر آنچه که در تفسیر سؤال ششم به آن پرداخته شد، یکی از مهمترین محدودیت های آموزش مجازی در برنامه درسی هنر برای دوره اول ابتدائی، فقدان مهارت و آگاهی لازم معلمان از چگونگی اجرای برنامه درسی هنر در بستر آموزش مجازی بود که این ضعف و محدودیت به تنهایی تمامی عناصر برنامه درسی را تحت الشعاع خود قرار خواهد داد. لذا ضروری است که با توجه به شرایط پیچیده شیوع بیماری کووید ۱۹، راهکارهای پیشنهادی که در ادامه به آن پرداخته خواهد شد، توسط عوامل و سازمان های زیرربط مورد استفاده قرار گیرد.

۱. بازنگری در اهداف برنامه درسی هنر (دانشی، نگرشی، مهارتی) و انطباق اهداف رفتاری هر یک به تناسب شرایط و ویژگی های آموزش مجازی
۲. برگزاری کارگاه های آموزش ضمن خدمت در قالب وبینارهای مختلف جهت آگاهی بخشی و غنی سازی دانش معلمان در خصوص روش های تدریس نوین در بستر آموزش مجازی
۳. برگزاری کارگاه های آموزش ضمن خدمت در قالب وبینارهای مختلف جهت آگاهی بخشی و غنی سازی دانش معلمان در خصوص شیوه های ارزشیابی کیفی نوین در بستر آموزش مجازی

۴. توسعه زیر ساخت‌های آموزش مجازی اعم از طراحی نرم افزارها و اپلیکشن‌های متنوع و جذاب متناسب با هر درس به ویژه درس هنر در دوره اول ابتدائی
۵. تدوین برنامه‌ای جامع و عملی برای رفع مشکلات دانش‌آموزان در آموزش مجازی در مناطق محروم کشور در راستای حفظ عدالت آموزشی
۶. برگزاری جلسات غیرحضورى برای اشتراك‌گذاری تجارب و دانش معلمان خبره در آموزش مجازی برای سایر معلمان
۷. از آنجایی که نقش همکاری و مشارکت والدین در آموزش مجازی فرزندان بخشی از مزیت‌های این نوع آموزش از دیدگاه معلمان بوده است، پیشنهاد می‌گردد تا برنامه‌های روشن و نظام‌مند برای توسعه این فعالیت‌ها از سوی مدارس با مشارکت خود والدین تدوین و اجرا گردد.

منابع

- اسود، سیاوش و اسلامی، ادریس. (۱۴۰۰). برنامه‌درسی آموزش هنر در دوره ابتدایی از دیدگاه معلمان شهرستان مهاباد. اندیشه‌های نوین تربیتی، ۱۷(۱)، ۱۷۵-۲۰۶.
- امیری، سعید و موسوی، ستاره. (۱۴۰۱). تبیین و بررسی نشانگرهای نوآوری محتوای برنامه‌های درسی هنر مدارس. مطالعات آموزشی و آموزشگاهی، ۱۱(۱)، ۱۶۹-۱۹۲.
- پورحسینی، محمد، سجادی، سید مهدی و ایمانی، محسن. (۱۳۹۳). تبیین دلالت‌های دیدگاه جان دیویی در خصوص هنر و زیبایی‌شناسی برای فرایند تدریس و یادگیری. فصلنامه علمی، پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی، ۲(۷)، ۸۳-۱۰۰.

نویسنده اول: سهیلا داداشی
تحلیل تجارب معلمان در اجرای برنامه درسی هنر...
خاطری، الهه؛ پور روستایی اردکانی، سعید؛ زارعی زوارکی، اسماعیل (۱۳۹۹)، تأثیر
فن‌آوری واقعیت افزوده در یادگیری دانش‌آموزان نارساخوان پایه دوم ابتدایی، فصلنامه
فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، ۱۰ (۳): ۱-۲۵.
رجبیان ده ریزه، مریم و صادق زاده، صفورا (۱۳۹۵). نگاهی بر آموزش مجازی:
دیدگاه‌ها، زیرساخت‌ها، مزایا و محدودیت‌ها، دومین کنگره بین‌المللی توانمندسازی
جامعه در حوزه علوم اجتماعی، روانشناسی و علوم تربیتی، تهران.
شرفی نیا، مریم، عمادی، بیتا و جنتیان، امیرحسین (۱۴۰۰). بررسی تأثیر آموزش
الکترونیکی بر ایجاد انگیزه دانش‌آموزان ابتدایی. پیشرفت‌های نوین در مدیریت
آموزشی، ۱ (۳)، ۱۶-۲.
کیا، علی‌اصغر (۱۳۸۸). نگاهی به آموزش مجازی (الکترونیک). ماهنامه کتاب ماه
علوم اجتماعی، ۱۳ (۲۴)، ۸۹-۸۲.
کیانی، معصومه و پورجمشیدی، مریم (۱۴۰۰). تبیین تربیت معنوی برای کودکان با
تأکید بر مبانی نظری تحول‌بنیادین در نظام تربیت رسمی عمومی ایران و بررسی
فرصت‌ها و چالش‌های یادگیری الکترونیکی برای آن؛ مسائل کاربردی تعلیم و تربیت
اسلامی، ۶ (۲)، ۱۰۹-۱۳۲.
فلاح تفتی، سمیه، جعفری هرنندی، رضا و طباطبایی، مینا سادات. (۱۴۰۰). تحلیل
تطبیقی روش‌های تدریس و ارزشیابی در برنامه درسی هنر دوره ابتدایی ایران و
کشورهای منتخب. فصلنامه علمی پژوهشنامه تربیتی، ۱۶ (۶۷)، ۳۵-۶۶.
فلاح‌زاده، زهرا (۱۳۹۹)، تأثیر استفاده از فناوری در آموزش درس مطالعات
اجتماعی پایه چهارم ابتدایی، فصلنامه پژوهش در آموزش مطالعات اجتماعی، ۲ (۲):
۱۰۳-۱۲۶.
عالیان، حمیدرضا؛ حیدری، مژگان؛ احمدی، منیژه (۱۳۹۹)، تأثیر آموزش از طریق
واقعیت افزوده بر یادگیری درس مطالعات اجتماعی دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی،
فصلنامه فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، ۱۰ (۴): ۴۱-۲۰.

مصیبی، ملیحه، رضاپور میرصالح، یاسر و بهجتی اردکانی، فاطمه (۱۴۰۰). مشکلات و چالش‌های آموزش مجازی در دوران شیوع ویروس کرونا در مقطع ابتدایی. آموزش پژوهی، ۷ (۲۷)، ۶۵-۷۹.

مهرمحمدی، محمود و کیان، مرجان (۱۳۹۹). برنامه‌درسی و آموزش هنر در آموزش و پرورش، تهران: سمت.

میرزاییگی، علی (۱۳۹۰). نقش هنر در آموزش و پرورش و بهداشت روانی کودکان. تهران: مدرسه.

نواب صفوی، مینا، دارپور، فاطمه و همکاران (۱۳۹۶). راهنمای معلم برنامه‌درس هنر، برای معلمان پایه‌های اول، دوم و سوم ابتدایی. دفتر تألیف کتب درسی، وزارت آموزش و پرورش.

Ballard, S. L., & Dymond, S. K. (2017). Addressing the General Education Curriculum in General Education Settings with Students with Severe Disabilities. *Research and Practice for Persons with Severe Disabilities*, 42(3), 155-170.

Basilaia, G., & Kvavadze, D. (2020). Transition to online education in schools during a SARS-CoV-2 coronavirus (COVID-19) pandemic in Georgia. *Pedagogical Research*, 5(4).

Cuesta, L. (2010). The design and development of online course materials: Some features and recommendations. *Profile Issues in Teachers Professional Development*, 12(1), 181-201 Sun, L., Tang, Y., & Zuo, W. (2020). Coronavirus pushes education online. *Nature Materials*, 19(6), 687-687.

Gardner, H. (2017). *Taking a Multiple Intelligences (MI) Perspective*, Published online by Cambridge University Press

Horsburgh, J., & Ippolito, K. (2018). A skill to be worked at: using social learning theory to explore the process of learning from role models in clinical settings. *BMC Medical Education*, 18(1), 156.

Illeris, K. (2018). An overview of the history of learning theory. *European Journal of Education*, 53(1), 86-101.

Nambiar, D. (2020). The impact of online learning during COVID-19: students' and teachers' perspective. *The International Journal of Indian Psychology*, 8(2), 783-793.

Olowoselu, bdulrasheed & Nyako, Maryam & Bello, Aishatu & Joda, Fatima. (2016). Analysis of Lecturers on Factors Affecting Quality of Training in Teacher Education. *The Journal of Social Sciences Research*. 2. 2411-9458.

Putra, Z. H., Witri, G., & Sari, I. K. (2020). Prospective elementary teachers' perspectives on online mathematics learning during coronavirus outbreak. *Journal of Physics: Conference Series*, 1655(1), 012057.

Thiry, H. (2021). *The Impact of COVID-19 on the Student Experience: A WMU Student Survey and Study*.

Wijaya, T. T., Zhou, Y., Purnama, A., & Hermita, N. (2020). Indonesian students' learning attitude towards online learning during the coronavirus pandemic. *Psychology, Evaluation, and Technology in Educational Research*, 3(1), 17-25.

Wajdi, M. B. N., Kuswandi, I., Al Faruq, U., Zulhijra, Z., Khairudin, K., & Khoiriyah, K. (2020). Education Policy Overcome Coronavirus, A Study of Indonesians. *EDUTECH: Journal of Education And Technology*, 3(2), 96-106.

دو فصلنامه نظریه و عمل در برنامه‌درسی، شماره ۲۰، سال دهم، پاییز و زمستان ۱۴۰۱